

י' בכסלו תש"ע

27 בנובמבר 2009

פיצויי פיטורין

בעניין שבין

– התובע

על ידי ב"כ עו"ד

לבין

...רשת מוסדות חינוך... – הנתבעת

ע"י ב"כ עו"ד

א. הרקע העובדתי

התובע עבד במוסדות הנתבעת החל משנת תשנ"ד, בתפקידים שונים. החל משנת תשס"א, לימד באותו בית ספר. בשנת תשס"ח יצא לשבתון, לאחר בקשה לצאת לחל"ת, כנדרש. באישור היציאה לחל"ת, נאמר: "על כוונותיך לקראת שנה"ל התשס"ט הודיענו נא בכתב, עד לר"ח ניסן התשס"ח". נוהל זה, על פיו על היוצא לחל"ת מוטלת האחריות להודיע על שובו לעבודה, מבוסס על חוזר מנכ"ל (תשמ"ט/7) והוא מהווה נוהג מקובל במערכת החינוך.

התובע, ביקש לשנות את מסגרת עבודתו, ממורה מן המניין, לעבודה ניהולית או עבודה אתגרית אחרת. הוא ניסה ליצור קשר עם מנכ"ל הרשת. לאחר ניסיונות שונים, שלח בתאריך כ"ו באדר א' תשס"ח פקס שכותרתו "היערכות לשנה הבאה תשס"ט" בו הציע התובע לקבל על עצמו תפקידים שונים. (להלן נצטט את המכתב בשלמותו).

לאחר מכתב זה, התקיימה שיחת טלפון בין התובע לבין מנכ"ל הנתבעת. בשיחה זו העלה התובע רעיונות שונים, ואלו נדחו בטענה של חוסר תקציב. התובע אמר שהוא יוכל לסייע בגיוס תקציבים לפרויקטים מן הסוג שהציע, אך לא נענה בחיוב. לטענת מנכ"ל הנתבעת, מן השיחה ברור היה כי התובע אינו מתכוון לחזור להוראה ובמהלך השיחה נאמרו גם ביטויים בסגנון "מיציתי עצמי כמחנך" וכד'. לטענת התובע, בסיום השיחה הוא עדיין קיווה להמשך קשר לקידום רעיונותיו.

לאחר מכן, התובע שוחח עם המפקח, שהציע לו להעביר למנכ"ל הצעה מפורטת בכתב. הצעה כזו לא נכתבה ולא הועברה למנכ"ל.

לאחר פסח, פגש התובע במנהל בית הספר בו לימד, באופן שאינו קשור בנושא העסקתו, על מנת שהמנהל יחתום על מסמך שנדרש לתובע לצורך הכרה בלימודים. בין מנהל בית הספר לבין התובע לא התקיים קשר נוסף במהלך החודשים, עד סמוך לפתיחת שנת הלימודים.

מנהל בית הספר הסביר כי כיוון שהתובע הבהיר בעבר שהוא מתכוון לעזוב את ההוראה לאחר שנת השבתון, לא היה כל מקום לבדוק את העניין בשעה ששיבץ מורים לשנת הלימודים תשס"ט. לשאלת אב"ד את התובע, מדוע לא בירר את מצבו מול מנהל בית הספר, הסביר התובע כי הוא לא ראה בו את הכתובת לדיון, כיוון שהוא רצה להתקדם (פרוטוקול דיון מס' 2, עמוד 4). התובע שב ופנה אל מנהל בית הספר, רק עם פתיחת שנת הלימודים.

באותה עת הובהר לו כי לא שובץ, ושכעת אין כל אפשרות לשבצו להוראה בבית הספר.

התובע פנה גם אל ראש הרשת, והתקיימה עימו פגישה. בעקבות הפגישה, כתב מנכ"ל הרשת מכתב בו הוא מבהיר את עמדת הרשת, על פיה התובע לא הודיע על חזרתו להוראה, ולהפך, הבהיר לממונים עליו בעל פה שאינו מתכוון לחזור להוראה. במכתב, הבהיר המנכ"ל, כי "11. ... אנו רואים אותך כמי שהתפטר מתפקידו. 12. למרות זאת, הרשת תעניק לך לכה"פ את מלא כספי פיצויי הפיטורין המגיעים לך על פי החוק" (נוסח זה לא נשלח לתובע). בנוסח שני של מכתב זה, שנשלח מס' ימים לאחר מכן, נאמר: "...פיצויי הפיטורין המגיעים לך על פי חוק, ואם נוכל אף למעלה מכך". בעדותו, הסביר מנכ"ל הרשת, כי משפט זה התווסף, במסגרת עדכון המכתב לנוסח מתון יותר מן הנוסח הראשון, והוא התבסס על העובדה, שלעיתים הרשת מגדילה את סך פיצויי הפיטורין מעבר לסכום שנצבר ומחויב על פי חוק.

בסופו של דבר, התובע לא שולב בצוות ההוראה בשנת הלימודים תשס"ט. בנוסף, הוא לא קיבל את פיצויי הפיטורין.

ב. תמצית טענות הצדדים:

התובע טוען שפוטר שלא כדין, לאחר המועד בו ניתן לפטר מורה. על בסיס טענה זו הוא תובע שכר שנתי בסך כולל של 88,740 ₪.

בנוסף, טוען התובע שיש לפצותו, על פי חוק, בשל עיכוב התשלום של פיצויי הפיטורין המגיעים לו. סכום הפיצויים המגיע לפי תחשיב וטענת התובע עומד על 103,540 ₪. על סכום זה יש להוסיף את הקנס הקבוע בחוק הגנת השכר, בשיעור של 20% לכל חודש עיכוב.

באחרונה, מבקש התובע שבית הדין יפסוק לו הוצאת משפט.

לטענת הנתבעת – התובע יצא לחל"ת, ולא הודיע על חזרתו. לפיכך דינו כמי שהתפטר.

לפי טענתה, על פי שורת הדין לא מגיע לתובע כל פיצוי, אך הנוהג שלה הוא לשלם פיצויי פיטורין שנשמרו לזכותו של התובע בקופת הפיצויים והיא נכונה להעביר לו את התשלום בכל עת, כפי שהודיעה במכתב שנשלח.

גם הנתבעת מבקשת שבית הדין יפסוק לטובתה הוצאות משפט.

- דיון -

ג. על התובע מוטלת החובה להודיע על חזרתו מחל"ת

כאמור, התובע כתב מכתב אל מנכ"ל הרשת ביום שני כ"ו באדר א' (כך בצילום המכתב, ולא אדר ב' כמוזכר בדברי סיכום טענות התובע, שכתב בא כוחו). מכיון שמכתב זה הוא לב ליבו של הדין ודברים בין הצדדים, אנו מצטטים את עיקרי לשונו של המכתב.

הערכות לשנה הבאה תשס"ט.

השנה אני בשבתון. עד כה לימדתי... בכיתה ו... ולפני כן ב... כידוע.

ברצוני לשנות כיוון זה ולקבל על עצמי תפקיד אתגרי ומסיבי יותר, בהוראה בארגון בניהול או בכל תפקיד אחר הנדרש.

בשנים האחרונות למדתי מספר קורסים והשתלמויות ברפואה משלימה, גם שילוב של תחום זה במסגרות השונות עולה בחשבון (אולי פתיחה של מגמה/ישיבה)

הייתי שמח מאד לשוחח ולשמוע רעיונות וכיוונים, ואם צריך להשתלם בכיוון הנדרש למערכת.

שאלה העומדת בפנינו בעניינו של מכתב זה היא האם יש לראות בהודעה זו שכתב התובע הודעה שהוא חוזר לעבודתו כפי שנדרש במכתב אישור החל"ת, וכפי הנוהג על פי חוזר מנכ"ל.

בא כח התובע טען שיש לראות במכתב זה הודעה על החזרה כנדרש, והוא תלה טיעונו בעיקר במילים "בכיוון הרצוי למערכת", "מסיבי יותר, בהוראה בארגון בניהול". כמו כן ציין את המילים "או בכל תפקיד אחר נדרש". לשאלות בית הדין טען התובע שכשכתב את המילה היערכות כיוון ל"היערכות בכיתה". כשביקש לשנות כיוון, כיון לכיוון בהוראה. ובהמשך הסביר שביקש להגיע לפגישה עם מנכ"ל הרשת. בסוף הדיון השני נשאל התובע על ידי בית הדין למה לא הודיע למנהל על כוונתו לחזור כפי שראוי שיעשה כל אדם המבקש לחזור לאותו מקום אותו עזב. התובע הסביר ש"המכתב היה ההודעה וישבצו אותי איפה שרוצים, הדברים נפלו בין הכיסאות. בשבתון הקודם בכלל לא כתבתי מכתב, המכתב נכתב כדי להיפגש עם המנכ"ל. זה לא סותר את האפשרות שאחזור לבית הספר".

בעניין זה בית הדין קובע, כי החובה להודיע על חזרה, יכולה אומנם לכלול בקשה לשיבוצים אחרים, אך היא חייבת לכלול גם את הנכונות לחזור ולמלא את התפקיד אותו עזב המורה. אחרת, אין מדובר על חזרה, אלא על בקשה חדשה.

ד. פרשנות המכתב – על פי הכתוב בו.

מכתב יש לדון על פי הכתוב בו, ולא על פי דברים שבלב הכותב, "דברים שבלב אינם דברים" (קידושין מט, ב). טיעון זה עלה גם בדבריו של בא כוח התובע. בנקודה זו אנו מקבלים את טענתו, שהעובדה שהתובע הודה בבית הדין שבשעה שכתב את המכתב לא ידע שמוטלת עליו החובה לכתוב מכתב בו הוא מודיע על חזרתו, אינה קובעת שהמכתב אינו עומד בדרישה זו. מאידך, גם אם בדעתו היה שאם לא תתקבל הצעתו הוא נכון

לשוב אל כיתת הלימוד – אין מחשבתו זו יכולה להוות בסיס לפירוש המכתב. המכתב ידון רק על פי הדרך בה יתפרש על ידי קורא המכתב, שאינו יודע את אשר בליבו של הכותב.

לכן השאלה היא מה משמעותו של המכתב אצל הקורא הסביר. את חלקי המשפטים של המכתב יש להבין לפי ההקשר שבו הם מופיעים במסגרת המשפט השלם ובמסגרת המכתב כולו. דעתנו היא שהמכתב מבקש פגישה עם ראש המערכת, של מורה המבקש לשנות כיוון – לצאת מכיתת הלימוד ולקבל תפקיד חדש של ניהול או אחריות לפתיחה של מסלולים חדשים בתוך המערכת הגדולה של הרשת. **אין במכתב הודעה חיובית על חזרתו להוראה, הודעה שהיתה מוטלת על התובע.** ביחס להצעותיו קיבל התובע תשובה שלילית, והוא לא פנה והודיע שהוא נכון לקבל שיבוץ בכיתת הלימוד. בניגוד לטענת בא כוח התובע, אנו קובעים שהעובדה שמנכ"ל הרשת פירש את עמדת התובע גם לאור מידע מן המנהל והמפקח שהתובע אינו חפץ לשוב וללמד בבית הספר, היא לגיטימית. כאשר מורה מדבר עם הממונים עליו, עליו להבין שדברים אלו מהווים מידע לגיטימי, עליו מתבססת המערכת.

ה. התובע גם לא הודיע בעל פה על חזרתו

למרות שהתובע כאמור, לא הודיע על חזרתו בכתב, אילו הודיע על חזרתו בעל פה, היה על הנתבעת לקבלו בחזרה לשורותיה.

אך העובדה היא שהתובע לא פנה אל המנהל, ולא שאל על שיבוצו עד לפתיחת שנת הלימודים. מנהל בית הספר העיד בפני בית הדין שהתובע הביע עוד במהלך שנת תשס"ו את כוונתו לעזוב את בית הספר. כמו כן לא פנה אליו לקבל שיבוץ, דבר שעושה כל מורה בבית הספר, ודאי כשמדובר במורה שצריך לשוב לבית הספר אחרי שהיה בשבתון. המנהל העיד שלא העלה על דעתו שהתובע חושב על חזרה להוראה. גם התובע עצמו אמר בעדותו, שבשבתון הקודם הודיע לבית הספר על חזרתו והתעניין בשיבוץ.

המפקח, העיד בפנינו שהתובע דיבר איתו על כך שהוא רוצה להפסיק ללמד ילדים, והציע לפתוח בית ספר חדש.

בשיחה שקיים התובע עם מנכ"ל הרשת הוסבר לו בצורה ברורה שהצעותיו אינן רלבנטיות. ודאי שכך יש לראות את הדברים לאור העובדה שלא נוצר כל קשר שהמשיך שיחה זו. במצב זה, היה עליו לפנות בכתב, או לפחות בעל פה, אל מנהל בית הספר ולבקש שיבוץ כמורה לשנת הלימודים, ולעשות כן בשעה שהנהלת בית הספר עסקה בשיבוץ המורים לכיתות.

בכתבי הסיכום של טענותיו, טען ב"כ התובע כי שעה שכתב את המכתב כוונתו הייתה לשוב לעבוד במסגרת המערכת, ושאין זה משנה אם התכוון לשוב לתפקידו הישן או לחזור לתפקיד חדש. כפי שכתבנו לעיל, החובה להודיע על חזרה, יכולה אומנם לכלול בקשה לשיבוצים אחרים, אך היא חייבת לכלול גם את הנכונות לחזור ולמלא את התפקיד אותו עזב המורה.

בתשובה לשאלת בית הדין, השיב התובע שבפגישה המקרית שהיתה לו עם מנהל בית הספר, כשבא לבית הספר לקבל אישור ונשאל ביחס למצבו, הוא הסביר שהוא מחכה לתשובה ממנכ"ל הרשת. בהמשך לא קיים כל

קשר עם המנהל משום "שהוא אינו הכתובת". על תשובה זו יש לשאול: ודאי שהמנהל לא היה הכתובת לקידום אותו ביקש התובע, אך האם מנהל בית הספר אינו כתובת לשיבוץ לעבודה בבית הספר? במידה והיה מדובר גם על אפשרות של חזרה ללמד בתוך בית הספר, לא היה צריך התובע להסתפק בשיחה עם המנכ"ל, שכן אין הוא עוסק בשיבוץ המורים בבית הספר.

נראה לנו בבירור משמיעת עדותם של מנהל בית הספר, המפקח וגם מנהל הרשת, וגם מדבריו הכנים של התובע, שלא הייתה שום הודעה של ממש לא בכתב וגם לא על פה שהתובע נכון לחזור אל התפקיד שהמערכת הייתה נכונה להציע לו, דהיינו לשוב וללמד בכיתה כמו שעשה במשך שנים רבות קודם לכן.

התובע אמר בבית הדין, שאילו היו מעמידים בפניו בצורה ברורה שעומדות בפניו שתי אפשרויות – או ללמד בכיתה, או שלא להמשיך את עבודתו במערכת, בוודאי שהיה מעדיף לחזור לכיתה הלימוד. גם אם נקבל הדברים, אנו קובעים, שבנדון דידן, לא היה מוטל על הנתבעת לפרט כך את האפשרויות בפני התובע, ומשלא נאמר על ידי התובע שהוא מעדיף לשוב לכיתה הלימוד, הרי אלו דברים שבלב. על התובע עצמו, שיצא לחל"ת, מוטל היה להודיע על חזרתו. כאמור, בנידון דידן, לא הייתה הודעה בכתב, וגם לא הודעה בעל פה או כל סימן אחר.

לסיכום, אין לנו אלא לקבוע שהתובע לא עמד בחובה להודיע כי הוא מבקש לחזור למקומו בבית הספר, ולא בכדי התרשמה המערכת שאכן אין כוונת המורה לחזור. הנתבעת לא קיבלה על כך הודעה חיובית כפי שהיה מוטל על התובע לעשות.

ו. האם נהגה האגודה הנתבעת כראוי?

ב"כ התובע, הדגיש בטענותיו בכתב ובעל פה, כי בעניינו נוצר קצר בתקשורת, וראוי להטיל על הנתבעת, שהיא גוף מוסדי, גדול ומיומן, לוודא מהן כוונותיו של מורה שעוזב את המערכת ואל לה לתת לו ליפול בין הכיסאות, כפי שקרה במקרה זה.

במהלך הדיון הוטרה גם בית הדין בשאלות מעין אלו. גם אם מורה לא הודיע כראוי או לא הודיע כלל על חזרתו לעבודה, האם לא מוטלת חובה על המערכת, הנהלת בית הספר והמפקח שסיפר לנו שהוא בחברות טובה עם התובע, לברר עמו את שאלת חזרתו לבית הספר? האם לא היה עליהם להבהיר לו שמכיוון שהתכניות שהגה אינן אקטואליות במצבה הנוכחי של המערכת, הדרך היחידה המצויה לפניו לחזור לעבודה היא חזרתו למקומו הישן, לכיתה התלמידים בבית הספר?

בית הדין סבור, שמבחינת שורת הדין, אין להטיל על הנתבעת את האחריות למצב שנוצר. שכן, המידע המקיף שהיה ברשותה, והתנהגות התובע שלא יצר קשר במהלך התקופה, פוטרת אותה מאחריות כלפיו, על פי שורת הדין.

עם זאת, מחמת השיקולים להלן, בית הדין סבור שיש לחייב את הנתבעת באופן חלקי.

התנהלות הנתבעת

בית הדין שאל את מנהל בית הספר האם היו תלונות על עבודת המורה ותשובת המנהל הייתה שלא היו תלונות. המנהל העיד שהתובע אמר עוד לפני יציאתו לחל"ת שהוא רוצה לעזוב את בית הספר. הוא לא מתחבר לסוג המוסד ולמשא ומתן עם המורים. בהמשך העיד מנהל בית הספר שהתובע "אמר שהוא אינו מתכוון לחזור לבית הספר". ובהמשך לשאלת בא כח הנתבעת העיד המנהל, "הוא אמר שהוא שחוק, שהוא לא מתאים לבית ספר יסודי שיש בו הרבה פיצ'פקס". בחקירתו אמר מנכ"ל הנתבעת, "הבנתי שהוא החליט לעזוב ולכן הקשר הסתיים".

עמדת הנתבעת, שהתובע אינו מתאים עוד להוראה, באה לידי ביטוי גם בגרסה הראשונה (מתאריך ג' באלול תשס"ח) של המכתב שנכתב לו בו נאמרו הדברים מפורשות. על רקע זה, כפי הנראה, מתבהרת גם העובדה שעם תחילתה של שנת הלימודים תשס"ט, לא חיפשה הנתבעת פתרון למצב, ואף לא פתרונות חלקיים (מילויי מקום וכד'), דבר שאילו רצתה לסייע לעובד שלה, יכולה הייתה לעשות. ביחס לפניית בית הדין לבחון שילוב של התובע כמורה בשנת הלימודים תש"ע, הדברים נאמרו מפורשות. לא מן הנמנע הוא, שהעובדה שמצידה של הנתבעת במהלך החודשים הסמוכים לפתיחת שנת הלימודים, לא נוצר קשר על ידי מי מאנשי הנתבעת עם התובע, משתלבת עם גישתה הבסיסית לתובע, ושהנתבעת נעזרה במידה זו או אחרת, בהתנהלות שגויה של התובע, שכפי הנראה לא הבין את מלא המשמעות של התנהלותו.

אנו מצפים מראש מערכת אחראי שבמקרה כזה הוא יפנה אל המורה וידון עמו על המשך דרכו, במיוחד שמן השיחה, בה ביקש המורה תפקיד ניהולי, עלה שאין מדובר במורה שעוזב לאחר שמצא חלופה אחרת, אלא שהוא עדיין מחפש מקום עבודה לשנה הבאה. מנכ"ל הנתבעת אמר, "אני מסכים שראוי היה להיפגש איתו משום כבוד". אנו סבורים שלא רק משום כבודו היה ראוי להיפגש עם התובע, אלא גם מחמת הדאגה שלא להשאיר מורה שתרים רבות לאגודה, ללא עבודה מסודרת לקראת שנת הלימודים. גם אם מבחינה פורמאלית, התובע הוא זה שהפיל עצמו בין הכיסאות, לא נוכל לפטור לגמרי את הנהלת האגודה מן המחויבות שהיתה להם כלפי המשך דרכו של עובד ותיק באגודה.

על כן, אף שמן הדין אי אפשר לחייב את האגודה, מכל מקום לאור התנהלותה, בה לא מילאה באופן ראוי את אחריותה כלפי התובע, אנו סבורים שבית הדין רשאי לחייב את האגודה להגדיל את פיצויי הפרישה מעבר למתחייב על פי החוק, וכפי שנרחיב להלן את יסודות הדין של כפיה על 'לפנים משורת הדין'.

נעיר, שבמסגרת ההתנהלות המתוארת, חיוב הנתבעת לשלם את הפיצויים (הקרן) קרוב להיות מן הדין. אומנם, לכאורה לא מדובר בפיטורין במלא מובן המילה, אבל למרות זאת החיוב קרוב להיות מן הדין לאור הנהגה לשלם פיצויי פיטורין גם לעובד שעוזב ברצונו (במיוחד שהופרשו כספים לקרן) ובנוסף, לאור התנהלותה של הנתבעת ניתן לראותה כשותפה לעזיבת התובע את מקום העבודה.

בסיס נוסף לחיוב האגודה בתוספת תשלום, הוא הנוסח של המכתב שנשלח באחרונה לתובע.

במכתבו המתוקן של מנהל האגודה מיום י"ד באלול תשס"ח, בסעיף 11 למכתב נכתב, "למרות זאת הרשת תעניק לך לכל הפחות את מלא כספי הפיצויים והפיטורין המגיעים לך ואם נוכל אף למעלה מכך". מנכ"ל הנתבעת, הזכיר שמשפט זה בא על רקע העובדה שיש נוהג לשלם לעובדים מעבר לסכום שנצבר עבורם בקרן הפיצויים, זאת כמובן לפי בחירת האגודה ושיקול דעתה.

גם אם ה"למעלה מכך" לא מגיע לתובע אלא "לפנים משורת הדין", אנו סבורים שנדון דידן כלול באותם המקרים שעל בית הדין לכפות מעביד לנהוג כראוי כלפי עובד, ובודאי כאשר מדובר במערכת ציבורית. בנסיבות המקרה, לא ניתן להתייחס לדברים שכותב מנכ"ל הרשת, כמילים שנועדו אך לקשט ולעזן את המכתב בלבד. עת בא בית הדין להכריע במצב מורכב זה, יש בסמכותו להתייחס ברצינות לנכונותה העקרונית של הנתבעת.

לסיכום, יש לחייב את הנתבעת לשלם תוספת משמעותית לפיצויי הפיטורין מהסיבות שפרטנו לעיל.

ז. כפיה על "לפנים משורת הדין".

שאלת כפיית דברים שחיובם לפנים משורת הדין ביחס להלכות עובד ומעביד, עלתה הן בתלמוד הבבלי, והן בתלמוד הירושלמי.

בתלמוד הבבלי (בבא מציעא דף פ"ג ע"א) פסק רב לסבלים שגרמו נזק לרבה בר בר חנה בפשיעה, והוא פטר אותם מתשלומי הנזק ואף חייב את הבעלים בדמי שכירות הפועלים. כל זה מתוך הסתמכות על הפסוק "למען תלך בדרך טובים ואורחות צדיקים תשמור". במעשה דומה המובא בתלמוד הירושלמי בב"מ בפרק ששי, פסק ר' יוסי ב"ר חנינא לפנים משורת הדין. היה קדר שמסר קדרותיו להעבירן לאדם אחר ושבין. גם שם נתחייב בעל הבית להחזיר את המלבוש שהוא תפס משל הפועל ואף לשלם לו שכר פעולתו, כל זה מדיני "למען תלך בדרך טובים ואורחות צדיקים תשמור".

הבית יוסף בחיבורו לחושן משפט סימן י"ב והרמ"א באותו סימן הביאו מחלוקת הפוסקים האם ללמוד מכאן שכופין על לפנים משורת הדין. ר' ירוחם בשם הרא"ש כתב שאין כופין למעשה על לפנים משורת הדין וכתב: "פשוט הוא בעיני ותמהני על מה שכתב המרדכי דכייפנין". אכן ר' יואל סירקש, בעל הב"ח, תפס כדבר פשוט שכופין על לפנים משורת הדין והוסיף שכן נוהגים בכל בית דין לכוף לעשיר בדבר ראוי ונכון, וביאר שגם הרא"ש לא אמר את דבריו אלא באינו עשיר, והוסיף בסוף דבריו (סימן י"ב של ח"מ אות ד') "ופוק חזי מאי עמא דבר". גם הש"ך ציין לדברי הב"ח וכבר דייק שם הפתחי תשובה שמזה שהש"ך הזכיר ציון זה משמע שהסכים לדבריו.

יש להוסיף בבירור סוגיה זו של כפייה בלפנים משורת הדין. יש מקרים שבהם ודאי הוא שפעולתו של האדם היא לפנים משורת הדין ואין לכפות עליו. לדוגמא, הגמרא דנה במסכת כתובות בדף צ"ז במי שמכר שדה משום שהיה סבור שהוא זקוק לממון ולבסוף לא היה זקוק לאותו הממון. הגמרא מביאה מקרה שאירע אצל רב פפא שהחזיר קרקע שרכש אחרי שהתברר שהמוכר לא היה זקוק לממון. בעניין זה הגמרא מסבירה שרב פפא נהג כן

רק לפני משורת הדין, ואין לכפות על לפני משורת הדין (אותו עיקרון עולה בסוגית הגמרא במסכת בבא קמא בדף צ"ט במעשה שאירע אצל ר' חייא שנהג לפני משורת הדין אע"פ שאי אפשר היה לחייבו על לפני משורת הדין. ויש דוגמאות נוספות כאלה בש"ס כמו אצל ר' ישמעאל במסכת בבא מציעא בדף ל' ועוד).

נושא זה נידון בהרחבה במאמר שכתב הרב צבי יהודה מלצר בספר מזכרת שיצא לזכרו של הרב הרצוג זצ"ל (עמ' 310 - 315). מסקנת הרב מלצר שם היא לחזק דברי הפוסקים הסוברים שבכל מקרה שיש וודאי צד של יושר וצדק במעשה של לפני משורת הדין, רשאי בית הדין לכפות גם על דבר שהוא בבחינת ועשית הישר והטוב (עיי' בדברי הרמב"ן בפירושו לספר דברים פרק ו' פסוק י"ח, על הפסוק ועשית הישר והטוב). וכן הוא הנוהג בבתי הדין, לכפות על לפני משורת הדין, במקום ששיקולי הצדק מכריעים, וכפי שהרחיב וסיכם את המצב הנוהג הרב ד"ר רון קלינמן במאמרו בספר שמגר עמוד 485: "יש לתת את הדעת לכך שלא אחת מפעילים הדיינים במסגרת פסק הדין למעשה שיקולים של צדק".

לאור העובדה שכפי שהסברנו גם העמותה הייתה שותפה באחריות לכך שהתובע מצא עצמו ללא עבודה בשנת הלימודים תשס"ט, ולא מצא את דרכו בחזרה למסגרת ההוראה במוסדות הנתבעת, ועל בסיס הדברים שנכתבו לתובע, אנו רואים מקרה זה מתאים לאותם מצבים בהם נוהגים בתי הדין לחייב גם מעבר לשורת הדין.

ח. שיעור הפיצוי הנוסף

על רקע השיקולים שנסקרו לעיל, ועל בסיס המקורות, אנו פוסקים שהאגודה חייבת לשלם את כספי פיצויי פיטורין כחוק ולהוסיף עליהם עוד **שליש מן הסכום** (33.3%).

זהו שיעור שנהוג במקרים שונים להוסיף על פיצויי הפיטורין. בנוסף, סכום זה מהווה בין שלישי למחצית התביעה לשכר שנת עבודה, שכאמור, מעיקר הדין אין לה מקום, אך לפני משורת הדין יש בסיס איתן לחייב את הנתבעת בפיצוי הולם על התנהלותה.

ט. קנס על העיכוב בתשלום פיצויי הפיטורין.

אנו דוחים את דרישתו של התובע לשלם לו קנס על פיצויי הפיטורין מחמת שני שיקולים:

א. כבר במכתב המנכ"ל לתובע הודיע לו שהוא רשאי לקבל מיד את כספי הפיטורין. משגמלה בליבו של התובע החלטה לתבוע את האגודה במשכורת עבור כל שנת הלימודים לא פעל עם האגודה למשיכת הכספים שהיו מופקדים לזכותו (וראה גם בסעיף 18 לחוק פיצויי פיטורין).

ב. ניתן לתבוע קנסות על עיכוב תשלום פיצויי פיטורין, רק במצב בו החובה לשלם את הפיצויים הם מן הדין. במקרה דנן, החובה לתשלום הפיצויים אינו חובה גמורה מעיקר הדין, עד כדי שעיקוב התשלום. הווה בסיס לתביעת פיצויים.

על כן אנו דוחים את דרישת התובע להשית קנס על הנתבעת בגין אי תשלום כספי הפיצויים.

י. החלטה

1. הנתבעת תשלם לנתבע פיצויים כחוק, בתוספת שליש (סך הכל 133%).
2. התשלום יתבצע תוך 30 יום ממתן פסק הדין.
3. כל צד יישא בהוצאותיו.
4. פסק הדין ניתן כפסק ביניים, כך שאם הצדדים לא יגיעו לעמק השווה בחישוב הסכום המדויק לתשלום, בית הדין יכריע בעניין, על פי נתונים שיציגו הצדדים בפניו. פניה בעניין זה לבית הדין תתקבל לא יאוחר מ-45 יום ממועד מתן פסק הדין.
5. פסק הדין ניתן ביום י' בכסלו תש"ע, 27 לנובמבר 2009.

הרב סיני לוי

הרב מנחם יעקובוביץ

הרב אהרן כ"ץ, אב"ד